

Włodzimierz Pająkowski, DIE ILLYRIER.
Illyrii proprie dicti. Geschichte und Siedlungsgebiete. Versuch
einer Rekonstruktion. Uniwersitet Im. Adama Mickiewicza w
Poznaniu. Seria Historia Nr. 194. Poznań 2000., Pp. 336.
Herausgegeben von Leszek Mrozewicz.

Knjiga poljskoga istraživača W. Pająkowskoga (+ 1992.) obnovljeni je i dotjerani prijevod njegova rada iz 1981. god., koji je bio objavljen na poljskome jeziku. Nakon podnjega uvoda (5-40 str.), gdje se govori o povijesti istraživanja, smještaja i značenja pojma "Illyrii proprie dicti", glavni dio knjige podijeljen je na deset poglavlja (41-289 str.), nakon čega slijedi urednikov pogovor, bibliografija (dopunjena nakon izdanja iz 1981. god.) i kazalo imena. Knjiga je opremljena s 11 zemljovida.

W. Pająkowski javlja se prilozima iz ilirologije u Godišnjaku balkanološkoga instituta u Sarajevu: *Die Ardiärer - ihre Wohnsitze und ihre historische Rolle* (Godišnjak 14/1975., 109-122) i *Wer waren Illyrii proprie dicti und wo siedelte man sie an?* (Godišnjak 18/1980., 91-162). U prvoj redu treba naglasiti da auktor fokusira svoje istraživanje na Ilire i njihovo okružje od najstarijih spomena u grčkim vrelima do 167. god. kada su Rimljani slomili Ilirsko kraljevstvo. U uvodnom poglavlju Pająkowski daje pregledan zemljovid, u kojemu su ucrtana područja smještaja Ilira u općem smislu, kako ih opisuju I. I. Russu i albanski istraživači u djelu *Histoire de l'Albanie*, te Ilira u užem smislu (Illyrii proprie dicti) prema N. G. L. Hammondu, F. Papazoglu, M. Suiću, K. Mannertu i J. Lelewelu. U prvoj poglavlju **Illyrien - Land und Bewohner** pisac pokušava bliže ubicirati Lotofage, Hilejce, Buline, Brige, Dasarete, Taulantijce, Manijce, Neste, Autarijate i Ardijejce. U priloženu zemljovidu (5./4. st. pr. Kr.) vidimo da je napravio podjelu zapadnobalkanskih i srednjobalkanskih plemena na Ilire i Ilirsku skupinu (Jadranska obala i unutrašnjost na crti Šibenik - Drač), te na Peonce i Frigijsku skupinu (Dunav kod Beograda i do Soluna). Između Krke i Neretve smjestio je Hilejce, Buline, Neste i Manijce, Daorse oko Konjica, što smatramo pogrešnim, Plereje i Enhelejce od Neretve do Boke, a u hercegovačkome zaleđu Grabeje, Skirtone,

Kave i Derbane. Čini nam se da je presmiono Enhelejce staviti na jadransku obalu, od Pelješca do Risana. S druge strane, Ardijejce je smjestio duboko u unutrašnjost, između Autarijata i Peonaca, oko izvora Lima i izvora Ibra, što je opet predaleko od mora.

U drugome poglavlju **Von der Wanderung der Kadmaer bis zum Niedergang der Hegemonie der Encheleer** pisac pokušava rekonstruirati zbivanja od 7. do 5. st. pr. Kr., mit o Kadmu i Harmoniji, grčku ekspanziju i kolonizaciju, atensku i korintsku prevlast, te početke Aplonije, Epidamna i Korkire. O ovome problemu najšire je pisao Radoslav Katičić (**Illyricum mythologicum**, Antibarbarus, Zagreb 1995., 211-303). No, za razliku od Pajakowskoga, Katičić navodi da su Enhelejci u starini imali jako kraljevstvo u porječju Drima, a kasnije ih susrećemo oko makedonskoga grada Ohrida.

U sljedeća četiri poglavlja pisac opisuje Peonce i njihovo uzdizanje, Labeate, Taulantijce, ilirske kraljeve Bardilisa, Grabosa, Pleurata, Monunija, Mitila, Agrona i Teutu. Sedmo poglavlje **Geschichte des Niedergangs des illyrischen Staates** uglavnom opisuje rimsko-ilirske ratove, djelovanje Teute, Demetrija Farskoga, Skerdileda, Filipa V., Pleurata III., Pina i Gencija. Dva priložena zemljovida daju autorovu sliku ilirskih plemena u razdoblju od 167. pr. Kr. do 11. po. Kr., kada je osnovana provincija Dalmacija. Pajakowski ipak stavlja prodom Ardijejaca u deltu Neretve od 155. do 135. pr. Kr., ali usporedno s njima i prodom Delmata na područje Daorsa od oko 167. do 155. pr. Kr.

Knjiga W. Pajakowskoga može poslužiti kao početni orijentir u traganju za zamršenom ilirskom problematikom. Pisana je više kabinetски, raščlambom povijesnih izvora, ali bez arheoloških istraživanja i zemljopisnih prosudbi. Gledajući popis literature, koji je naknadno dopunjjen, smatramo da su u njega trebala ući sljedeća djela:

M. Garašanin, *Istorijska i arheološka razmatranja o ilirskoj državi*, Glas SANU, CCXC, Odelenje istor. nauka, k. 1., Beograd 1974., 11-13;

F. Prendi, M. Korkuti, S. Islami, S. Anamali, *Les Illyriens. Aperçu historique*. The Institute of Archaeology. The Academy of Sciences of Albania, Tirane 1985.;

Praistorija jugoslavenskih zemalja, sv. V, željezno doba, ANUBiH, Centar za balkanološka ispitivanja, ur. A. Benac, Sarajevo 1987.;

I. Bojanovski, *Bosna i Hercegovina u antičko doba*, ANUBiH, Djela, k. LXVI, Centar za balkanološka ispitivanja, k. 6., Sarajevo 1988., 432 str.;

Iliri i Albanci, SANU, Naučni skupovi, k. XXXIX, Odeljenje istorijskih nauka, k. 10., ur. M. Garašanin, 376 str.;

Duje Rendić - Miočević, *Iliri i antički svijet*, Ilirološke studije, Književni krug, Split 1989., 926 str. + T. XCII;

Međunarodni simpozijum *Bosna i Hercegovina u tokovima istorijskih i kulturnih kretanja u jugoistočnoj Evropi* (Sarajevo, 6.-7. oktobar 1988.), Zemaljski muzej BiH, Posebna izdanja, Sarajevo 1989., 168 str.;

I. *Iliro-Trački simpozijum*, ANUBiH, SANU, Sarajevo - Beograd 1991., ur. B. Čović i N. Tasić, 229 str.;

L'Illyrie méridionale et l'Epire dans l'Antiquité: II. Actes du IIe Colloque international de Clermont-Ferrand, réunis par P. Cabanes, 25.-27. octobre 1990., 284 p., De Boccard, Paris 1993.;

R. Katičić, *Illyricum mythologicum*, Antabarbarus, Zagreb 1995., 484 str.;

M. Zaninović, *Od Helena do Hrvata*, Školska knjiga, Zagreb 1996., 434 str.;

Godišnjak, ANUBiH, k. XXX, Centar za balkanološka ispitivanja, k. 28., Sarajevo 1992.-1997., 160 str.;

D. Srejović, *The Illyrians and the Thracians*, Midsea Books, Malta 1998., 94 str.;

Godišnjak, ANUBiH, k. XXXI, Centar za balkanološka ispitivanja, k. 29., Sarajevo 2000., 242 str.;

Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana, Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog od 24. do 26. rujna 1998. u Splitu, Književni krug, Split 2002., 592 str., ur. N. Cambi, S. Čače i B. Kirigin;

P. Cabanes, *Iliri od Bardileja do Gencija*, Svitava, Zagreb 2002., 230 str.

Radoslav DODIG